

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ ДANIILA
ГАЛИЦЬКОГО**

Факультет післядипломної освіти
Кафедра медичного права ФПДО

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОЗНАВСТВО»**

(ВБ 1.21)

**підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 228 «Педіатрія»**

Обговорено та ухвалено
на методичному засіданні кафедри
протокол № 10
«10.05.2023 р.
Завідувач кафедри, професор
І. Я. Сенюта

Затверджено методичною комісією
факультету післядипломної освіти
протокол № 10
«20.06.2023 р.
Голова професійної методичної комісії
О. С. Січкоріз

2023

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) підготовки другого (магістерського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 228 «Педіатрія».

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Правознавство – суспільна наука, що вивчає право як особливу систему соціальних норм, правові форми організації та діяльності держави і політичної системи суспільства загалом. Вивчення правознавства спрямовано на системне оглядове опанування питань теорії права та держави, основ різних галузей права.

Оновлена типова програма, що враховує виклики сьогодення, покликана максимально спектрально надати необхідні знання і навики студентам, аби в майбутньому їхня практична діяльність була найменш тернистою. Закладення фундаменту з правових знань зі студентської лави сприятиме формуванню правової свідомості та правової культури майбутніх фахівців, що сприятиме побудові гармонійних відносин «лікар-пациєнт».

Структура навчальної дисципліни «Правознавство»

Назва змістовних модулів і тем	Всього годин	Кількість годин, з них аудиторних			CPC
		Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Загальні положення позитивного права України					
Тема 1. Основи загальної теорії держави	8	2	2	-	4
Тема 2. Основи загальної теорії права	4	-	-	-	4
Тема 3. Конституційне право – провідна галузь права України	8	2	2	-	4
Тема 4. Основи конституційного процесуального права	4	-	-	-	4
Тема 5. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні	4	-	-	-	4
Тема 6. Місце і роль держави в політичній системі суспільства	2	-	-	-	2
Тема 7. Народовладдя: поняття і форми прояву	6	-	2	-	4
Тема 8. Правова свідомість і правова культура	2	-	-	-	2
Тема 9. Реалізація та тлумачення норм права	2	-	-	-	2

Тема 10. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	2	-	-	-	2
Тема 11. Правова і правомірна поведінка	2	-	-	-	2
Тема 12. Правові стимули і обмеження	4	-	-	-	4
Тема 13. Держава, право та громадянин	4	-	-	-	4
Тема 14. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	8	2	2	-	4
РАЗОМ ЗА ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1	60	6	8	-	46

Змістовий модуль 2. Спеціальні галузі права України

Тема 15. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні	2	-	-	-	2
Тема 16. Основи адміністративного права України	4	2	-	-	2
Тема 17. Основи фінансового і податкового права України	2	-	-	-	2
Тема 18. Основи цивільного права України	8	2	4	-	2
Тема 19. Основи сімейного права України	4	-	2	-	2
Тема 20. Основи трудового права України	4	-	2	-	2
Тема 21. Основи кримінального права та процесу України	6	2	2	-	2
РАЗОМ ЗА ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	30	6	10	-	14
УСЬОГО ГОДИН	90	12	18	-	60

Предметом вивчення дисципліни є забезпечення отримання теоретичних знань і вироблення навичок щодо практичного застосування норм права, сприяння у формуванні у студентів високого рівня правосвідомості та підвищення правової культури, а також недопущення правового ніглізму.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Правознавство» є необхідною складовою у компетентнісному підході до формування лікаря, який зобов'язаний розуміти

спектральність правової системи, знати національну нормативно-правову базу, основи права в медицині, в разі потреби має коректно застосувати отриманні знання у практичній діяльності. Вивчення дисципліни пов'язане зі знаннями соціально-гуманітарних і природничо-наукових дисциплін, які студенти вивчають протягом усього навчання.

Програма з навчальної дисципліни «Медичне право України» для вищих медичних навчальних закладів складена в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія». Вивчення навчальної дисципліни здійснюється на 2 році навчання.

Програма дисципліни структурована та складається з двох змістовних модуляїв.

1. Мета та завдання вивчення навчальної дисципліни

11. Метою курсу «Правознавство» є вивчення загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права, розгляд основних понять юриспруденції. Курс охоплює такі важливі й актуальні питання як законність і правопорядок, правопорушення і юридична відповідальність, правова дисципліна і правова культура. У межах курсу простежується історія розвитку української державності, розглядаються проблеми розбудови демократичної, правової держави в Україні. Також розкриваються основи окремих галузей права України та найважливіші нормативні акти, вивчається зміст Конституції України, її ключових положень щодо закріплення державного та суспільного ладу України, забезпечення прав людини.

12. Основними завданнями вивчення дисципліни є вивчення закономірностей та особливостей розвитку держави і права, фундаментальних положень Конституції України, які стосуються регламентування діяльності держави й організації суспільного життя, прав і обов'язків громадянинів, ознайомлення з ключовими положеннями основних галузей права та їх застосуванням, а також із перспективами розвитку правової системи України у зв'язку із євроінтеграційними процесами. Важливим завданням є створення мотивації до самонавчання й особистісного розвитку.

Викладання курсу «Правознавство» покладатиметься на осіб з вищою юридичною освітою, які мають науковий ступінь кандидата наук/доктора наук і вчене звання.

13. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами Стандарту, дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

□□□інтегральна:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері правознавства у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, аналізу проблематики царини шляхом детального вивчення теоретичного матеріалу з можливим практичним застосуванням.

– загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
4. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
6. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

– спеціальні (фахові, предметні):

Знати:

- поняття, сутність, походження держави;
- поняття, сутність і походження права;
- елементи системи права і системи законодавства;
- поняття, основні ознаки і види правовідносин;
- основи відповідних галузей права;
- системи судових і правоохранних органів;
- поняття і ознаки правопорушення і юридичної відповідальності;

- базову юридичну термінологію;
- зміст основних положень нормативно-правових актів та інших джерел права.

Вміти:

- застосовувати норми різних галузей права на практиці;
- обґрутувати вибір правових норм до відповідних правовідносин;
- забезпечувати права людини;
- тлумачити основні правові поняття; аналізувати соціально-значимі проблеми та пропонувати шляхи їхнього правового вирішення.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

Загальні компетентності

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність читати і оволодівати сучасними знаннями.
3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
4. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
6. Здатність приймати обґрутовані рішення.
7. Здатність до міжособистісної взаємодії.
8. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
9. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
10. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності

1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.
2. Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
3. Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.
4. Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.
5. Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.
6. Дотримання професійної та академічної добросусідності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Комpetентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та
----------	-----------------------	---------------	---------------	--------------------	---------------------

					відповідальність
Загальні компетентності					
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Спеціалізованиі концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основовою для оригінального мислення та проведення досліджень	Спеціалізованиі уміння/навички та розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур	Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
ЗК 2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Спеціалізованиі концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основовою для оригінального мислення та проведення досліджень	Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності	Використання іноземних мов у професійній діяльності	Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії
ЗК 3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Спеціалізованиі концептуальні знання, що включають сучасні наукові	Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних	Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців,	Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують

		здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень	контекстах	зокрема до осіб, які навчаються	нових стратегічних підходів
ЗК 4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.	Критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань	Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінarnих контекстах	Зрозуміле i недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	Відповіальність за внесок до професійних знань i практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів
ЗК 5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	Критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань	Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності	Налагодження взаємин лікар- пацієнт	Відповіальність за внесок до професійних знань i практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів
ЗК 6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	Спеціалізованиі концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності	Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів	Зрозуміле i недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів

		або галузі знань і є основою для оригінально го мислення та проведення досліджень	соціальної та етичної відповідальнос ті		
ЗК 8	Здатність міжсуб'єктісної взаємодії.	Спеціаліз овані концептуаль ні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінально го мислення та проведення досліджень	Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальнос ті	Зрозуміле і недвоягдічне доповідання власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	Відповідаль ність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів
ЗК 10	Здатність використовувати інформаційні комунікаційні технології.	Мати глибокі знання в галузі інформацій них і комунікаці йних технологій, що застосовую ться у професійні й діяльност і.	Вміти використовува ти інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Використовува т и інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	Нести відповідальніс ть за розвиток професійних знань та умінь
ЗК 11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.	Мати глибокі знання із структурі професійно ї діяльност	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності	Нести відповідальніс ть за професійний розвиток, здатність до

		i.	зnanь		подальшого професiйного навчання з високим рівнем автономностi
ЗК 12	Визначеність i наполегливiсть щодо поставленiх завдань i взятих обов'язкiв.	Критичне осмислення проблем у галузi та на межi галузей знань	Здатнiсть розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявностi неповної або обмеженої iнформацiї з урахуванням аспектiв соцiальної та етичної вiдповiдальностi	Налагодження комунiкацiї зi студентами для донесення власних знань, висновкiв та аргументацiї позицiї	Здатнiсть продовжувати навчання з високим ступенем автономiї
ЗК 13	Усвiдомлення рiвних можливостей та гендерних проблем.	Критичне осмислення проблем у галузi та на межi галузей знань	Спецiалiзованиi умiння/навички i розв'язання проблем, необхiднi для проведення дослiджень та/або провадження iнновацiйної дiяльностi з метою розвитку нових знань та процедур	Зрозумiле i недвозначне донесення власних знань, висновкiв та аргументацiї до фахiвцiв i нефахiвцiв, зокрема до осiб, якi навчаються	Управлiння робочими або навчальними процесами, якi є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегiчних пiдходiв
ЗК 14	Здатнiсть реалiзувати свої права i обов'язки як члена суспiльства, усвiдомлювати цiнностi громадянського (вiльного демократичного) суспiльства та необхiднiсть йогосталого розвитку,	Знати свої соцiальнi та громадськi права та обов'язки.	Формувати свою громадянську свiдомiсть, вмiти дiяти вiдповiдно до неї	Здатнiсть донести свою громадську та соцiальну позицiю	Вiдповiдати за свою громадянську позицiю та дiяльнiсть

	верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.				
ЗК 15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	Знати етичні та деонтологічні принципи	Вміти застосовувати на практиці отримані знання з медичного права	Здатність донести свою громадську та соціальну позицію	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

Знати свої соціальні та громадські права та обов'язки. Формувати свою громадянську свідомість, вміти діяти відповідно до неї. Здатність донести свою громадську та соціальну позицію. Відповідати за свою громадянську позицію та діяльність.

Результати навчання для дисципліни

Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань. Вміти визначити мету та завдання бути наполегливим та сумлінним при виконання обов'язків. Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків. Відповідати за якісне виконання поставлених завдань.

Програмні результати навчання

3. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.

6. Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного та додаткового обстежень, проводити диференційну діагностику; дотримуватись відповідних етичних і юридичних норм; працювати під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

9. Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями за списком 2, враховуючи вік та стать пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я та за його межами, у т.ч на етапах медичної евакуації і у польових умовах, на підставі попередньо встановленого клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами; у разі потреби розширення стандартної схеми вміти обґрунтівувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.

10. Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування пацієнта на підставі попереднього та/чи заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартами.

14. Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Відповідність визначених стандартом результатів навчання та компетентностей

Результат навчання	Код програмного результату навчання	Код компетентностей
Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.	ПРН-3	ЗК-1, ЗК-2, ЗК-3, ЗК-4, ЗК-5, ЗК-6, ЗК-7, ЗК-8, ЗК-13, ЗК-14, ЗК-15, ФК-1, ФК-16, ФК-18, ФК-24, ФК-25
Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного та додаткового обстежень, проводити диференційну діагностику; дотримуватись відповідних етичних і юридичних норм; працювати під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).	ПРН-6	ЗК-1, ЗК-2, ЗК-3, ЗК-4, ЗК-5, ЗК-6, ЗК-7, ЗК-14, ЗК-15, ФК-1, ФК-16, ФК-24, ФК-25
Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями за списком 2, враховуючи вік та стать пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я та за його межами, у т.ч на етапах медичної евакуації і у польових умовах, на підставі попередньо встановленого клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами; у разі потреби розширення стандартної схеми вміти	ПРН-10	ЗК-1, ЗК-2, ЗК-3, ЗК-4, ЗК-5, ЗК-6, ЗК-8, ЗК-13, ЗК-14, ЗК-15, ФК-1, ФК-16, ФК-18, ФК-24,

обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.		
Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами.	ПРН-14	3К-1, 3К-2, 3К-3, 3К-4, 3К-5, 3К-6, 3К-7, 3К-13, 3К-14, 3К-15, ФК-1, ФК-18, ФК-24, ФК-25

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин 3 кредити ЄКТС

Змістовий модуль 1. Медичне право як правове утворення

Мета вивчення змістового модуля 1

- У результаті опанування змістового модуля 1 студенти повинні вміти розкривати зміст та структуру правової науки; аналізувати основні категорії правової науки; розкривати основні закономірності виникнення і розвитку держави та права, розглянути їх взаємодію, розкривати історію української державності; аналізувати основні форми держав у сучасному світі, визначити форму правління, устрою та політичний режим у сучасній Україні; розкривати поняття права в об'єктивному та суб'єктивному змісті, визначити структуру правової норми; аналізувати основні джерела права, з'ясувати межі їх використання в Україні; аналізувати структуру системи права в Україні; аналізувати основні правові системи сучасності, визначати особливості правової системи України; розкривати поняття правомірної поведінки, правопорушення та юридичної відповідальності; розкривати поняття особливості конституційного права, аналізувати структуру конституційно-правових відносин; з'ясувати основні принципи виборчого права в Україні, розглянути основні виборчі системи, що існують в сучасному світі; розкривати форми реалізації місцевого самоврядування в Україні.

Тема 1. Основи загальної теорії держави

Поняття, ознаки та теорії виникнення держави. Правова держава як гарант здійснення, охорони та захисту прав людини. Сутність сучасної держави соціально-демократичної орієнтації. Форма держави. Елементи форми держави. Механізм і апарат держави. Держава в політичній системі суспільства. Сучасна Українська держава.

Тема 2. Основи загальної теорії права

Право як загальносоціальне явище. Об'єктивне юридичне право в системі соціальних регуляторів. Основні права людини. Межі здійснення прав людини. Правові відносини. Правовідносини у сфері охорони здоров'я. Правосвідомість та правова культура особи. Правотворчість. Нормативно-правові акти та інші форми права України. Система права і систематизація законодавства. Правові норми (поняття, ознаки, склад). Правопорушення і юридична відповідальність.

Тема 3. Конституційне право – провідна галузь права України

Поняття, предмет та система галузі конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі права України. Джерела галузі конституційного права. Державні символи України. Конституційні принципи поділу державної влади. Система органів державної влади в Україні. Конституційний статус та функції Верховної Ради України. Конституційний статус Президента України. Конституційний статус Кабінету Міністрів України. Роль судової системи в державному управління. Конституційно – правова відповідальність.

Тема 4. Основи конституційного процесуального права

Поняття і предмет конституційного процесуального права як галузі права. Місце конституційного процесуального права в системі права України. Метод конституційного регулювання. Конституційні процесуальні норми, їх особливості та класифікація. Конституційні

процесуальні відносини: поняття та зміст, суб'єкти та об'єкти.

Тема 5. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні

Політична і правова думка Київської Русі: загальна характеристика. Державно-правові ідеї в «Слові про закон і благодать» київського митрополита Іларіона, «Повісті временних літ» Нестора - літописця. Формування ідеї централізації державної влади в «Слові о полку Ігоревім». Вплив західноєвропейської традиції на формування поглядів на державу та право серед мислителів Галицько-Волинського князівства. Вплив визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького на розвиток державно-правової думки в Україні. Формування концепції правової держави в Конституції Пилипа Орлика. Політико-правова думка Миколи Костомарова, Тараса Шевченка. Державно-правові думки українських вчених-правознавців.

Тема 6. Місце і роль держави в політичній системі суспільства

Поняття та характеристика основних елементів політичної системи суспільства. Держава як центр політичної системи суспільства. Співвідношення держави та інших суб'єктів політичної системи. Поняття та види влади. Державна влада. Партиї і держава в політичній системі. Принципи функціонування і розвитку сучасної політичної системи. Співпраця держави та громадянського суспільства.

Тема 7. Народовладдя: поняття і форми прояву

Поняття і зміст народовладдя в Україні. Форми здійснення безпосередньої (прямої) демократії, її характерні ознаки. Поняття і форми представницької демократії. Поняття референдуму, його види і порядок проведення. Правові гарантії здійснення народовладдя. Поняття і суть виборчого права і виборчої системи. Основні принципи виборчої системи України. Порядок організації та проведення виборів. Система виборчих органів. Гарантії здійснення виборчого права.

Тема 8. Правова свідомість і правова культура

Поняття і функції правової свідомості. Структура і види правосвідомості. Поняття та основні характеристики правової культури. Структура і функції правової культури. Правовий нігелізм та ідеалізм.

Тема 9. Реалізація та тлумачення норм права

Поняття та форми реалізації норм права. Застосування норм права як особлива форма їх реалізації: використання, виконання, дотримання. Основні стадії процесу застосування норм права. Прогалини і колізії у праві та засоби їх усунення і подолання. Поняття і значення тлумачення норм права. Причини необхідності тлумачення норм права. Види тлумачення норм права. Офіційне і неофіційне тлумачення та їх різновиди. Способи тлумачення норм права. Тлумачення норм права за обсягом. Поняття та різновиди актів тлумачення норм права.

Тема 10. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування

Поняття державного територіального устрою. Адміністративно-територіальний устрій України. Децентралізація державної влади. Поняття місцевого самоврядування. Принципи та система місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування.

Тема 11. Правова і правомірна поведінка

Поняття та види правової поведінки. Правова поведінка особистості у соціальному вимірі. Поняття та види правомірної поведінки. Ознаки і склад правомірної поведінки.

Тема 12. Правові стимули та обмеження

Поняття правового стимулу. Класифікація правових стимулів. Поняття та ознаки правових обмежень. Класифікація правових обмежень. Правові стимули і правові обмеження як взаємозалежні юридичні категорії.

Тема 13. Держава, право та громадянин

Поняття та види правового статусу особи. Ознаки прав і свобод людини і громадянина. Види суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Здійснення прав людини: поняття, сфери та межі. Класифікація меж прав людини. Гарантії здійснення прав людини: поняття, механізм і види.

Тема 14. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні

Поняття і види основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Гарантії прав і

свобод людини і громадянина, механізм їх забезпечення. Громадянські права й свободи людини. Політичні права та свободи громадян України. Економічні, соціальні та культурні права і свободи людини і громадянина України. Конституційні обов'язки людини та громадянина в Україні.

Змістовий модуль 2. Спеціальні галузі права України

Мета вивчення змістового модуля 2

- У результаті опанування змістового модуля 2 студенти повинні вміти характеризувати окремі положення галузей права України, визначати їх взаємозв'язок та взаємодію; аналізувати зміст нормативно-правових актів України; розкривати зміст і місце необхідних правових норм, закріплених у чинному законодавстві України, в системі правового регулювання їхньої професійної діяльності.

Тема 15. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні

Повноваження та система органів прокуратури. Правовий статус поліції. Служба безпеки України: її завдання та повноваження. Інші правоохоронні органи України (служба державної охорони, державна виконавча служба, органи виконання кримінальних покарань тощо). Загальна характеристика судової системи України. Органи юстиції України: їх система та повноваження. Поняття нотаріату й органи і посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії. Функції адвокатури та види адвокатської діяльності.

Тема 16. Основи адміністративного права України

Поняття, предмет та джерела адміністративного права. Принципи державного управління в Україні. Суб'екти адміністративного права. Державна служба в Україні. Поняття адміністративного правопорушення та його ознаки. Адміністративна відповідальність. Види адміністративних стягнень. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Відповідальність за окремі види правопорушень.

Тема 17. Основи фінансового і податкового права України

Поняття, предмет та джерела фінансового і податкового права. Бюджет і бюджетна система України. Структура доходів і видатків державного бюджету України та місцевих бюджетів. Поняття, ознаки та види податку. Загальнодержавні податки. Місцеві податки і збори. Відповідальність платників податків. Способи захисту прав і законних інтересів платників податків.

Тема 18. Основи цивільного права України

Поняття, предмет та джерела цивільного права. Фізична особа як учасник цивільних відносин. Цивільна дієздатність та правоздатність фізичних осіб. Юридична особа як учасник майнових цивільних відносин: поняття, правові ознаки, види. Об'екти цивільних прав. Поняття та загальна характеристика правочинів. Особисті немайнові права фізичної особи. Поняття, зміст та форми права власності. Підстави набуття та припинення права власності. Загальна характеристика окремих видів зобов'язань: купівля-продаж, дарування, довічне утримання, найм. Захист цивільних прав. Права споживача та їх захист. Загальні положення про спадкування. Спадкування за заповітом. Спадковий договір.

Тема 19. Основи сімейного права України

Поняття сімейного права, його принципи та джерела. Співвідношення понять сім'ї та шлюбу. Порядок укладення шлюбу. Права та обов'язки подружжя. Загальна характеристика шлюбного договору. Припинення шлюбу. Права та обов'язки батьків і дітей за законодавством України. Правові форми влаштування дітей, що позбавлені батьківського піклування. Поняття та загальна характеристика процедури усиновлення. Особливості усиновлення дітей громадянами України, які проживають за кордоном. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Поняття прийомної сім'ї та загальна характеристика будинків сімейного типу. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Тема 20. Основи трудового права України

Поняття, предмет та джерела трудового права. Колективний договір, зміст та порядок укладення. Трудовий договір: сторони, зміст та види. Підстави припинення трудового договору та їх класифікація. Порядок оформлення звільнення і проведення розрахунків. Робочий час та час відпочинку. Поняття та види відпусток. Оплата та охорона праці. Трудова дисципліна: порядок застосування заохочень і дисциплінарних стягнень. Порядок вирішення трудових спорів.

Тема 21. Основи кримінального права та процесу України

Поняття кримінального права, його принципи, джерела та система. Поняття та ознаки злочину, його види та стадії. Кримінальна відповідальність та її підстави. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності. Вина та її форми. Співучасть у злочині та її види. Покарання, його цілі та види. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Корупційне правопорушення: поняття та відповідальність. Поняття і принципи кримінального процесу. Законодавче регулювання кримінального процесу.

Структура навчальної дисципліни «Правознавство»

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин, з них					CPC	
	Всього годин	аудиторних			Семінарські заняття		
		Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття			
1	2	3	4	5	6		
Змістовний модуль 1. Загальні положення позитивного права України							
Тема 1. Основи загальної теорії держави	8	2	2	-	4		
Тема 2. Основи загальної теорії права	4	-	-	-	4		
Тема 3. Конституційне право – провідна галузь права України	8	2	2	-	4		
Тема 4. Основи конституційного процесуального права	4	-	-	-	4		
Тема 5. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні	4	-	-	-	4		
Тема 6. Місце і роль держави в політичній системі суспільства	2	-	-	-	2		
Тема 7. Народовладдя: поняття і форми прояву	6	-	2	-	4		
Тема 8. Правова свідомість і правова культура	2	-	-	-	2		
Тема 9. Реалізація та тлумачення норм права	2	-	-	-	2		
Тема 10. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	2	-	-	-	2		
Тема 11. Правова і правомірна поведінка	2	-	-	-	2		

Тема 12. Правові стимули і обмеження	4	-	-	-	4
Тема 13. Держава, право та громадянин	4	-	-	-	4
Тема 14. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	8	2	2	-	4
РАЗОМ ЗА ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1	60	6	8	-	46
Змістовий модуль 2. Спеціальні галузі права України					
Тема 15. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні	2	-	-	-	2
Тема 16. Основи адміністративного права України	4	2	-	-	2
Тема 17. Основи фінансового і податкового права України	2	-	-	-	2
Тема 18. Основи цивільного права України	8	2	4	-	2
Тема 19. Основи сімейного права України	4	-	2	-	2
Тема 20. Основи трудового права України	4	-	2	-	2
Тема 21. Основи кримінального права та процесу України	6	2	2	-	2
РАЗОМ ЗА ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	30	6	10	-	14
УСЬОГО ГОДИН	90	12	18	-	60

Тематичний план лекцій

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Основи загальної теорії держави	2
2	Конституційне право – провідна галузь права України	2
3	Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	2
4	Основи адміністративного права України	2

5	Основи цивільного права України	2
6	Основи кримінального права та процесу України	2
Разом		12

Тематичний план практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Загальні положення позитивного права України	8
1.	Основи загальної теорії держави. Основи загальної теорії права	2
2.	Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	2
3.	Конституційне право – провідна галузь права України	2
4.	Народовладдя: поняття і форми прояву	2
	Змістовий модуль 2. Спеціальні галузі права України	10
5.	Основи цивільного права України	2
6.	Основи цивільного права України	2
7.	Основи сімейного права України	2
8.	Основи трудового права України	2
9.	Основи кримінального права та процесу України	2
Разом		18

Тематичний план самостійної роботи студента та її контроль

№	Назва теми	СРС	Вид контролю
	Змістовий модуль 1. Загальні положення позитивного права України	46	
1	Основи загальної теорії держави	4	
2	Основи загальної теорії права	4	
3	Конституційне право – провідна галузь права України	4	
4	Основи конституційного процесуального права	4	
5	Формування і розвиток державно-правової думки в Україні	4	
6	Місце і роль держави в політичній системі суспільства	2	
7	Народовладдя: поняття і форми прояву	4	
8	Правова свідомість і правова культура	2	
9	Реалізація та тлумачення норм права	2	
10	Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	2	
11	Правова і правомірна поведінка	2	
12	Правові стимули і обмеження	4	
13	Держава, право та громадянин	4	

14	Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	4	Поточний контроль на практичних заняттях
	Змістовий модуль 2. Спеціальні галузі права України	14	
15	Правоохоронні та правозахисні органи в Україні	2	
16	Основи адміністративного права України	2	
17	Основи фінансового і податкового права України	2	
18	Основи цивільного права України	2	
19	Основи сімейного права України	2	
20	Основи трудового права України	2	
21	Основи кримінального права та процесу України	2	
	Всього	60	

Індивідуальні завдання

Перелік тем для написання есе (творів-роздумів):

1. Конституція Пилипа Орлика і її значення для українського конституціоналізму.
2. Україна як правова держава: виклики сьогодення.
3. Людина та її блага як найвища соціальна цінність держави.
4. Презумпція невинуватості у правовій системі України.
5. Роль закону у професійній діяльності лікаря.

Висловіть свої міркування щодо таких сентенцій:

1. «Сутність закону - любов до людини» (В. Шекспір).
2. «Здоров'я – це головне життєве благо» (Я. Корчак).
3. «Демократія - найгірша форма правління, якщо не брати до уваги всіх інших» (В. Черчіль).
4. Шкодуючи злочинців, шкодять чесним людям (Сенека).
5. Свобода означає відповідальність, ось чому більшість людей боїться її (Б. Шоу).

3. Методи навчання: 1) проблемний метод навчання, який націленний на формування у студенів здатностей до діалогу, вміння відстоювати свою власну думку; 2) бесіда, яка спонукає студентів міркувати, аналізувати та відтворювати раніше отримані знання; 3) «мікрофон», який дає можливість кожному студенту швидко, по черзі, дати відповідь на запитання чи висловити свою думку; 4) метод навчання «мозковий штурм», який спонукає студентів проявити уяву і творчість, допомагає знайти кілька рішень з означеної теми шляхом вільного вираження думок тощо.

4. Методи контролю: попередній контроль (діагностика вихідного рівня знань студентів); поточний контроль (діагностика якості засвоєння матеріалу студентами з окремих тем та змістових модулів); підсумковий контроль (загальна діагностика якості знань та навичок студентів у відповідності до гуманітарної компоненти підготовки фахівців магістерського рівня).

8.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності. Поточний контроль здійснюють на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей зожної теми. При оцінюванні навчальної

діяльності студентів необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: вирішенню запитань і завдань для самоконтролю, тестуванню, розв'язанню ситуативних задач з урахуванням умов, які максимально наближені до реальних, підготовці творчих завдань. Оцінювання поточної навчальної діяльності студентів провадиться на підставі Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України 15.04.2014 р. Відповідно до ст. 1, 32 Закону України «Про вищу освіту», рішення щодо обрання системи оцінювання навчальної діяльності студентів ухвалюється керівництвом ВНМЗ, відповідно до нормативних документів, затверджених у встановленому порядку, та принципу автономії вищого навчального закладу.

Оцінювання проводиться комплексно з використанням стандартизованих засобів контролю знань, що дозволяє оцінити знання студентів із теми, розглядаючи теоретичний матеріал (розв'язання тестів, завдань і запитань для самоконтролю), а наприкінці заняття з'ясовують ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу шляхом вирішення ситуативних задач і творчих завдань.

Значенняожної теми в межах одного модуля має бути однаковою і визначається кількістю тем у модулі. Оцінювання поточної навчальної діяльності студентів описується у робочій навчальній програмі з дисципліни.

При засвоєнні індивідуальної роботиожної теми модуля за поточну навчальну діяльність студента виставляються оцінки за 4-ри бальною традиційною шкалою, які потім конвертуються у бали.

Поточний контроль здійснюється на основі комплексного оцінювання діяльності студента та набутих ним компетентностей (знання, уміння, навички тощо), що включає контроль вхідного рівня знань, якість виконання практичної роботи, рівень теоретичної підготовки та результати вихідного контролю рівня знань.

Сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих здобувачем вищої освіти у процесі навчання зожної теми навчальної дисципліни орієнтовно оцінюється за такими критеріями:

– 5 / "відмінно" – студент бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних завдань;

– 4 / "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних завдань;

– 3 / "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у студента невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю, припускається помилок при виконанні практичних завдань;

– 2 / "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Система конвертації традиційної системи оцінки в бали залежить від конкретної кількості днів з практичних занять, відповідно до робочої програми, яка може відрізнятися в окремих ВНМЗ України.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: семестровий залік, оцінку за модуль визначають як суму оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), яку виставляють на

практичних заняттях, відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модуля (залікового кредиту) – 200 балів.

6. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 120 балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за традиційною шкалою під час вивчення дисципліни впродовж семестру, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{\text{СА} \times 200}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою у таблиці 1:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4- бальна шкала	200- бальна шкала	5- бальна шкала	200- бальна шкала	5- бальна шкала	200- бальна шкала	5- бальна шкала	200- бальна шкала
4.95	198	4.4	176	3.87	155	3.32	133
4.92	197	4.37	175	3.84	154	3.3	132
4.9	196	4.35	174	3.82	153	3.27	131
4.87	195	4.32	173	3.79	152	3.25	130
4.85	194	4.3	172	3.77	151	3.22	129
4.82	193	4.27	171	3.74	150	3.2	128
4.8	192	4.24	170	3.72	149	3.17	127
4.77	191	4.22	169	3.7	148	3.15	126
4.75	190	4.19	168	3.67	147	3.12	125
4.72	189	4.17	167	3.65	146	3.1	124
4.7	188	4.14	166	3.62	145	3.07	123
4.67	187	4.12	165	3.57	143	3.02	121
4.65	186	4.09	164	3.55	142	3	120
4.62	185	4.07	163	3.52	141	Менше 3	Недостатньо
4.6	184	4.04	162	3.5	140		
4.57	183	4.02	161	3.47	139		
4.52	181	3.99	160	3.45	138		
4.5	180	3.97	159	3.42	137		
4.47	179	3.94	158	3.4	136		

Самостійна робота студентів оцінюється шляхом опитування студентів на практичних

заняттях щодо питань для підготовки студентів до дисципліни та внесення відповідних відомостей до журналу обліку самостійної роботи студентів із відміткою «зараховано» або «не зараховано».

Оцінка з дисциплін, формою підсумкового контролю яких є диференційований залік базується на результатах поточної навчальної діяльності та обчислюється в балах, відповідно до таблиці 1.

Оцінка з дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік (диференційований залік) базується на результатах поточної навчальної діяльності та виражається за двобальнюю шкалою «зараховано» або «не зараховано». Для зарахування студент має отримати за поточну навчальну діяльність бал не менше 60% від максимальної суми балів з дисципліни (120 балів).

Бали з дисципліни незалежно конвертуються як в шкалу ECTS, так і в 4-бальну шкалу. Бали шкали ECTS у 4-бальну шкалу не конвертуються і навпаки.

Бали студентів, які навчаються за однією спеціальністю, з урахуванням кількості балів, набраних з дисципліни ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Таблиця 2

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10 % студентів
B	Наступні 25 % студентів
C	Наступні 30 % студентів
D	Наступні 25 % студентів
E	Останні 10 % студентів

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютною критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Таблиця 3

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	2

Оцінка ECTS у традиційну шкалу не конвертується, оскільки шкала ECTS та чотирибальна шкала незалежні.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

7. **Методичне забезпечення:** методичні розробки для викладачів та методичні вказівки для студентів до практичних та семінарських занять, методичні вказівки до самостійної роботи, опорний план-конспект лекцій, підручники, посібники, збірники нормативно-правових

актив.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Виникнення держави і права.
2. Основні теорії виникнення держави і права.
3. Поняття та сутність держави. Функції держави.
4. Formи держави.
5. Поняття та елементи механізму держави. Органи держави.
6. Правова держава. Основні права людини.
7. Поняття й ознаки права.
8. Поняття й структура норм права.
9. Правотворчість, форми (джерела) права.
10. Система права.
11. Система законодавства.
12. Правовідносини: загальна характеристика.
13. Реалізація норм права: поняття і форми.
14. Правомірна поведінка і правопорушення.
15. Юридична відповідальність.
16. Поняття, предмет, метод конституційного права.
17. Система конституційного права України.
18. Джерела конституційного права.
19. Конституція України — основний закон держави і суспільства.
20. Поняття та юридична природа конституції.
21. Соціально-політична суть конституції.
22. Форма конституції.
23. Конституційний статус людини і громадянина.
24. Система прав і свобод людини і громадянина.
25. Політичні права і свободи.
26. Інститут громадянства України.
27. Виборче право, виборчі системи і референдуми в Україні.
28. Конституційні основи організації діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.
29. Функції та повноваження Президента України.
30. Повноваження Кабінету Міністрів України.
31. Поняття правоохоронної діяльності та види правоохоронних органів.
32. Поняття правосуддя і судової системи України.
33. Поняття правозахисної діяльності.
34. Поняття, предмет, цілі та джерела адміністративного права.
35. Суб'єкти адміністративного права.
36. Правовий статус державних службовців.
37. Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність.
38. Поняття і види адміністративних правопорушень.
39. Найпоширеніші види адміністративних правопорушень серед неповнолітніх.
40. Види адміністративних стягнень.
41. Органи, що розглядають справи про адміністративні правопорушення.
42. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності.
43. Загальні характеристики фінансового права як галузі національного права України.
44. Система фінансового права України.
45. Основи бюджетного права України.
46. Правові засади бюджетного процесу в Україні.

47. Основи правового регулювання державних доходів в Україні.
48. Правові основи податкових відносин. Податкове право.
49. Види та класифікація обов'язкових платежів.
50. Правові основи здійснення бюджетних видатків.
51. Фінансово-правові основи банківської діяльності в Україні.
52. Функції Національного банку України.
53. Цивільне право як галузь права.
54. Учасники цивільних відносин.
55. Фізичні особи: правозадатність, дієздатність.
56. Юридичні особи: поняття, види.
57. Поняття, предмет, система і джерела сімейного права України. Акти цивільного стану.
58. Порядок і умови укладення шлюбу.
59. Шлюбний договір.
60. Припинення шлюбу, визнання шлюбу недійсним.
61. Правовідносини між подружжям, між батьками і дітьми в сім'ї.
62. Встановлення опіки та піклування. Усиновлення дитини. Патронат над дітьми.
63. Права та обов'язки інших членів сім'ї.
64. Застосування Сімейного кодексу України до іноземців та осіб без громадянства.
- Застосування в Україні законів іноземних держав і міжнародних договорів.
65. Трудове право як галузь вітчизняного права.
66. Трудовий договір: поняття, види.
67. Поняття та види робочого часу.
68. Час відпочинку: поняття та види. Свяtkovі та неробочі дні.
69. Оплата праці.
70. Інші заохочувальні та компенсаційні виплати.
71. Відповідальність за трудовим правом.
72. Охорона праці на виробництві.
73. Соціальне партнерство за трудовим правом.
74. Трудові спори: причини виникнення та порядок вирішення.
75. Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю.
76. Поняття кримінального права.
77. Кримінальний кодекс України: його загальна характеристика.
78. Поняття і підстава кримінальної відповідальності.
79. Поняття, ознаки, види та стадії злочину.
80. Поняття і форми вини.

Рекомендована література

Базова література

1. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.
3. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина : вид. 5-те, перероб. та допов. Київ : Алерта, 2018. 360 с.
4. Данилов М. О. Трудовий договір за законодавством України та країн Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 205 с.
5. Загальне адміністративне право : підручник / [Грищенко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші] ; за заг. ред. І. С. Грищенка. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.
6. Конституційне право України [Текст] : посіб. для підгот. до іспитів / Ю.Г. Барабаш [та ін.] . - 4-те вид., перероб. та допов. - Харків : Право, 2017. - 370 с.

7. Конституційне право України : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Р. Ф. Гринюк та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид наук, проф. Р. Ф. Гринюка] ; Донец. нац. ун-т, Екон.-правовий ф-т. - Донецьк : ДонНУ, 2014.
8. Конституційне право України : підручник / [Алмаші М. М. та ін. ; під заг. ред. Ю. М. Бисаги та Д. М. Бєлова] ; Держ. вищ. навч. закл. "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. - 7-е вид., переробл. та допов. - Ужгород : Гельветика, 2013.
9. Конституційне право України в схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2014.
10. Кравчук О. О. Державна власність як форма власності в Україні (аксіологічний аспект) / О. О. Кравчук // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". — 2012. — № 2.
11. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Таця, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 680 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. : Правова єдність : Алерта, 2014.
13. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник // за заг. ред, професора В. М. Трубникова, Харків – 2015 – 422с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / І. І. Сливич, Я. В. Ступник ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". - Ужгород : Гельветика, 2014.
15. Кримінальне процесуальне право України : навч. посіб. / [Беляєва Катерина Володимирівна та ін.] ; за ред. проф. В. Г. Гончаренка та В. А. Колесника ; Акад. адвокатури України. - К. : Юстініан, 2014.
16. Ковальчук А.Т. Фінансове право: проблеми утвердження та ефективного застосування / А.Т. Ковальчук // Публічне право. – 2017. - № 1 (25). – С. 10-17.
17. Малюга Л. Ю. Адаптація соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2020. 414 с.
18. Мотрен С.М. Демократія: досвід і погляд в майбутнє / С.М. Мотрен // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 2.
19. Павленко І.В. Безплідність як наслідок незаконно проведеного аборту: проблемні аспекти / І.В. Павленко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 3.
20. Податкове право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Кучерявенко ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2013.
21. Податкове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [О. П. Гетманець та ін.] ; за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - К. : Хай-Тек Прес, 2013.
22. Правознавство // за заг. ред. д.ю.н. Крестовської Н. М., к.ю.н. Кулініч О. О., к.ю.н. Романадзе Л. Д., підручник. – Одеса: Атлант, 2015. – 554 с.
23. Правознавство. Професійний курс: [навч. посіб.] / В. В. Галунько, О. О. Фаст, С. А. Долгий, М. В. Рудич, А. Л. Терещенко, В. П. Сердюк; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". - К. : Ун-т "Україна", 2013.
24. Правознавство: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Ю. Е. Губені та ін.] ; за ред. Ю. Е. Губені, Р. П. Возняка, В. І. Андріїва. - Львів : Українські технології, 2014.
25. Правознавство: підруч. для студентів ВНЗ / [Богачова Л. Л. та ін.]. - Харків : Фоліо, 2014.
26. Парпан Т. В. Законодавчі зміни щодо поглиблення флексибілізації у трудових правовідносинах, зумовлені пандемією COVID-19 / Т. В. Парпан // Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя. – 2021. – вип.8. – С. 153-156.
27. Пилипенко П. Д. Лібералізація трудового законодавства України та проблеми захисту трудових прав працівників / П. Д. Пилипенко // Урядовий законопроект «Про працю» як наступ на права працівників. Збірник наукових статей. – Львів, 2020. – С. 5-16.

28. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: "ГАЛИЧ-ПРЕС", 2020. 596 с.
29. Олексів І. І. Особливості укладення строкових трудових договорів за результатами конкурсного добору / І. І. Олексів // East European Science Journal. - 2019. - № 9 (49). - С. 71-75.
30. Сімейне право України: підручник / [Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін.]; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. - Київ: Юрінком Інтер, 2016. - 519 с.
31. Сімейне право України (історія, традиції, сучасність): навч. посіб. / [Андрусишин Б. І. та ін. ; за ред. Б. І. Андрусишина, С. І. Шимон] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013.
32. Сімейне право: підручник / за заг. ред. В. А. Кройтора та В. Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2016. – 512 с.
33. Сімейне право: підручник // за загальною редакцією кандидата юридичних наук, професора В. А. Кройтора, - 2015.
34. Стасів О. Основні форми реалізації права на працю за Конституцією України / О. Стасів // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58.
35. Теорія держави і права : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / кер. авт. кол. - канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков [та ін.]; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Ун-т сучас. знань. - Д. : Ліра, 2013.
36. Теорія держави і права : підручник / [Петришин О. В. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2014.
37. Трудове право України : академ. курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Пилипенко П. Д. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - 5-те вид., переробл. та допов. — К. : Ін Юре, 2014.
38. Трудове право України : підручник / М. І. Іншин, В. І. Щербина. - Х. : Диса плюс, 2014.
39. Трудове право України: підручник // за заг. ред, Андрій В. М., Мацюк А. Р., Ярошен-ко О. М., - Київ, Юрінком Інтер,- 2016
40. Українське кримінальне право. Загальна частина [Текст] : підручник / [Берзін Павло Сергійович та ін.] ; за заг. ред. В. Навроцького. - К. : Юрінком Інтер, 2013.
41. Унікальний посібник з кримінального права України: науково-практичне видання // за заг. ред В. М. Киричко, - Право, 2015. – 1080 с.
42. Фінансове право : навч. посіб. / М. Г. Волошук, М. В. Менджул ; Ужгород. нац. ун-т, Територ. від-ня Асоц. платників податків у Закарпат. обл., Громад. рада при Закарпат. обл. держ. адмін. - Ужгород : Вид-во Олесандри Гаркуші, 2013.
43. Фінансове право : підручник / [Алісов Є. О. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. П. Кучерявенка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2013.
44. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. проф. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеєвої, В. Л. Яроцького ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - 2-ге вид., переробл. та допов. - Х. : Право, 2014.
45. Цивільне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. О. В. Дзери, д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України, засл. юриста України [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 4-те вид., переробл. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2017. – 976 с.
46. Цивільне право України у поняттях і термінах [Текст] : слов.-довід. для ВНЗ / В. І. Плахтеєва. - Х. : Форт, 2013.

Допоміжна література

1. Адміністративне право України (загальна частина) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Наталія Федорук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2013.
2. Адміністративне право України : слов. термінів : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Андрієєва Д. Є. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Т. О. Коломоець, д-ра юрид. наук, проф. В. К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріз. нац. ун-т". - Київ : ІнЮре, 2014.

3. Вегера В. До питання виплати заробітної плати в розмірі, нижчому від установленого законом мінімального розміру / В. Вегера // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.
4. Гнатенко Є. С. Підстави кримінальної відповіальності за законодавством України / Є. С. Гнатенко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.
5. Давлатов Ш. Б. Поняття та система додаткових покарань / Ш. Б. Давлатов // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.
6. Іншин М. Значення захисту трудових прав працівників у становленні правової держави / М. Іншин // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.
7. Конституційне право громадян на мирні зібрання та його забезпечення в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Клименко Олександр Ігорович ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - Київ, 2014.
8. Конституційне право людини на повагу до її гідності та його правове забезпечення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Недибалюк Вікторія Дмитрівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2014.
9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Галина Жаровська, Олена Ющик ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2013.
10. Кримінальне право України : предмет, завдання, система, методологія, принципи, джерела. Кримінально-правова політика [Текст] : навч. посіб. / [Назимко Є. С.] ; Донец. юрид. ін-т. - Донецьк : Цифрова типографія, 2013.
11. Кримінальне право України в поняттях і термінах [Текст] : слов.-довід. для ВНЗ / Литвиненко Т. А. - Х. : Форт, 2013.
12. Лобойко Л. М. Набуття особою статусу потерпілого у кримінальному провадженні / Л. М. Лобойко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.
13. Лученко Д. В. Про оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як інститут демократичної держави / Д. В. Лученко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.
14. Неверова А. Поняття і структура інституту охорони праці / А. Неверова // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58.
15. Пилипенко А. А. Діти-зірки як суб'єкт трудового права / А. А. Пилипенко, О. Я. Дон // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.
16. Податкове право : навч. посіб. / М. Г. Волощук, М. В. Менджул ; Ужгород. нац. ун-т, Територ. від-ня Асоц. платників податків у Закарпат. обл., Громад. рада при закарпат. обл. держ. адмін. - Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2013.
17. Податкове право. Альбом схем : навч. посіб. / [Л. М. Касьяненко та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., зав. каф. фінанс. права Л. М. Касьяненко ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Київ : Правова єдність : Алерта, 2013.
18. Скрипнюк О. Проблеми забезпечення державного суверенітету України на сучасному етапі (конституційно-правовий аспект) / О. Скрипнюк // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.
19. Солодков А. А. Правовий статус присяжних за законодавством України/ А. А. Солодков // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.
20. Стасів О. Сучасне розуміння конституційного права на оплату праці/ О. Стасів // Вісник Львівського університету. - 2014. - Вип. 59.
21. Тертишник В. М. Концептуальні проблеми кримінального процесу сьогодення / В. М. Тертишник // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.
22. Трудове право України : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. / С. М. Прилипко [та ін.]. - 5-те вид., допов. - Харків : Право, 2014.
23. Трудове право України : підручник / [С. В. Вишновецька та ін. ; за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника] ; Нац. ун-т "Остроз. акад.", Навч.-наук. ін-т права ім. І. Малиновського, Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.", Ф-т правн. наук, Київ. ін-т Нац. ун-ту «Одес.

- юрид. акад.». – 2-ге вид, перероб. і допов. – Київ : Леся, 2016. – 446 с.
23. Фармацевтичне право : навч. посіб. / В.О. Шаповалова, В.В. Шаповалов, В.В. Шаповалов (мол.), О.С. Абросимов, Ю.В. Васіна, В.О. Радіонова, Н.Г. Малініна, О.О. Курижева; за заг. ред. В.О. Шаповалової [Електронний ресурс] : інтеракт. підруч. – [3-е вид.]. – Х., 2011. – 1 електрон. оптик. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Windows XP, Vista, 7, Mac OS X, Ubuntu, 512 Mb RAM, CD-ROM. – Назва з титул. екрану.
  24. Фінансове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Боднарук Ю. В. та ін. ; за заг. ред. Т. А. Латковської, С. В. Пархоменко-Цироціянц] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О. : Фенікс, 2012.
  25. Фінансове право: навч. посіб. / Ю. С. Назар, Н. І. Романів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012.
  26. Хаустова М. Проблеми класифікації правових систем / М. Хаустова // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.
  27. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. : практикум : для студ. вищ. навч. закл. / [Матвійчук В. К. та ін. ; за ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша] ; Нац. акад. упр. - К. : ВНЗ "Нац. акад. упр.", 2013.
  28. Цивільне право України : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Напр. підг-ки 030401-право. Спец-ть 6.030401-правозн-во. Ф-ма навч-ня ден., заоч. - Харків : Друкарня Мадрид, 2014.
  29. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 444 с.
  30. Шевчук М. Функції суду в сучасному кримінальному провадженні України / М. Шевчук // Вісник Львівського університету. - 2014. - Вип. 59.

Інформаційні ресурси Міжнародні та регіональні стандарти

1. Алма-Атинська Декларація. ВООЗ, від 06.09.1978 URL: <http://www.euro.who.int/ru/publications/policy-documents/declaration-of-alma-ata,-1978>
2. Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта / Міжнародний альянс організацій пацієнтів, від 24.02.2006 URL: <http://www.patientsorganizations.org>
3. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі / Європейська консультивативна нарада ВООЗ з прав пацієнта, 1994 URL: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf
4. Джакартська декларація про провідну роль зміцнення здоров'я у ХХІ столітті / ВООЗ, 21-25.07.1997 URL: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/jakarta/declaration/en/index1.html>
5. Європейська соціальна хартія / Рада Європи, від 03.05.1996 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
6. Європейська хартія прав пацієнтів, листопад 2002 URL: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>
7. Захист осіб з психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 / Генеральна Асамблея ООН. 17 грудня 1991 URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи, від 04.11.1950 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, від 04.04.1997 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334
10. Конвенція про права інвалідів. ООН, від 13.12.2006 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
11. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА,

- вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 URL: <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>
12. Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я / ВООЗ, від 18.06.1996 URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf
13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН, від 16.12.1966 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, від 16.12.1966 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, від 16.12.1966 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
16. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002 URL: http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf
17. Позиційний документ: медсестри і права людини / Міжнародна рада медичних сестер, 1998 URL: http://www.icn.ch/images/stories/documents/publications/position_statements/E10_Nurses_Human_Rights.pdf
18. Рекомендації REC(2004)10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасницям щодо захисту прав людини і гідності осіб з психічними розладами / Комітет Міністрів Ради Європи, від 22.09.2004 URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=775685>
19. Хартія про право на охорону здоров'я / Міжнародний союз юристів. Генеральна асамблея МСЮ, від 31.08.2005 URL: <http://www.uianet.org/documents/qquia/resolutions/Sante4Gb.pdf>
20. General comment No. 14: The Righttothe Highest Attainable Standard of Health (Art. 12). CESCR, від 11.08.2000 URL: <http://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

Основні нормативно-правові акти України

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
3. Акт проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
4. Кримінальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
6. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Верховна Рада УРСР; Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
9. Кодекс адміністративного судочинства України: Верховна Рада України; Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
10. Сімейний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
11. Кодекс цивільного захисту: Верховна Рада України; Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
13. Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>

14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
15. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>
16. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
17. Про Національну поліцію: Закон України від 02.11.2015 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
18. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. (редакція від 05.02.2012 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
19. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 (редакція від 12.06.2011 р.) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
20. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Верховна Рада України; Закон від 05.07.2012 р. № 5076-VI URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
21. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
22. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-18/page>
23. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. (редакція від 01.08.2003 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
24. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
25. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1543-12>
26. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. (редакція від 03.08.2011 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
27. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
28. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 року (редакція від 01.01.2012 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>
29. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
30. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
31. Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. (редакція від 15.10.2011 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>
32. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>
33. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
34. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 25.03.1992 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
35. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
36. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. (редакція від 31.12.2011 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
37. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
38. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>
39. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-1237>

40. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>
41. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/576-19/page>
42. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
43. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80>
44. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
45. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
46. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19/page>
47. Про вибори Президента України: Закон України від 05.03.1999 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/474-14>